

Fáradtan roskadok le a délutáni napsütésben Nagykanizsán, a főtéren, egy padra. Szabadság tér — ez a neve. Középtűn szovjet katoná, mögötte obeliszk, égbetörő.

Várom a tüntetőket. Nem izgulok, már nincs bennem bizsergés, a László-napi, Erdély melletti demonstráció óta sok víz lefolyt a Dunán. Ma már csak az megy tüntetni, akiknek a haverjai is tüntetnek. Fradi-meccsré se jár egyedül az ember.

Apropó, meccs. A szervezők, a Magyar Demokrata Fórum emberei ótnak, nem kezdik a parádét március 8-án, mert a helyi Olajbányász edzőmeccset játszik, ez az emberek ott vannak. S bizony a legnagyobb hiba, amit egy tüntetés szervező elkövet, hogy a tulajdonságát érdemes levonnai: kupa-szerűen ne robbantsunk ki forradalmat.

Aztán mégiscsak elkezdődik. Transzparenszek, helyesírási hibák, formás fiatalasszonyok, gyerekek, karszalagos rendezők. Ma már a tüntetések is konzolidáltak. A magyar népnek van tünteteskultúrája. Sokan nem is meggyőződésből „demonstrálnak”, hanem megszokásból. Látják, hogy a többség tüntet, és senki sem akar kimaradni a jobból. A sörgyár dolgozói sem jöttek mindahányan a tere. Jó, ha kétszázan vannak. A gyár több mint ezer dolgozót alkalmaz. A többiek most meccsen vannak vagy a hobbi kertben, vagy egy hangulatos csehóban. Vagy nőnél, mert az ember már csak ember marad, senki sem született demonstrátor. De nem bántok senkit, mindenki ott van, ahol van. Inkább mesélek.

Eladósorban

A Nagykanizsai Sörgyár körül sok mendemonda kering. Ezeket az újságok — üzleti megfontolásból — módszeresen terjesztik, a csámcsogás garantált. En csak azt írom ide, amit kíváncsi állampolgárként is tudnék.

1. A múlt év végén a Nagykanizsai Sörgyár vezetői is megkivánták a nyugati felét. 2. Két vevő bukkant fel a városban. Az egyik a Holsten, a másik a Vancon Ltd. A Holsten vásárlási szándéka 30 százalékgig terjedt. A magyar származású ausztrál üzletember viszont az első verzió szerint 100 százalékkal megemelte volna a gyár alaptö-

kéjét, így jött volna létre az 50-50 százalékos tőketulajdonú egyes vállalat. Egy másik változat szerint 100 százalékosan megvásárolta volna a Nagykanizsai Sörgyárt.

3. A vállalati tanács elnöke, a gyár gazdasági igazgatóhelyettese tavaly decemberben 250 millió forintos veszteséget prognosztizált az idei évre. A tanács úgy döntött, hogy eladják a gyár „felét”. Két nap múlva azonban az ausztrál vevő jelezte, visszavonja ajánlatát, s neki csak úgy kell a gyár, ha azt mindenestül megveheti. A vállalati tanács 1989. december 8-án mondtott igent. Erre...

4. ...idén január 30-án az Országgyűlés elfogadta a Nagykanizsai Sörgyár államigazgatási irányítás alá vonását. Ezt azt jelenti, hogy a céget a magyar állam értékcsinálja. Egyebek között ez az, ami nem tetszik Nagykanizsán...

De kiknek nem tetszik? Négy főosztályvezetőnek, három osztályvezetőnek, egy jogtanácsosnak meg egy műszaki ellenőrnek. Ők a „kilencek”. A fiatal menedzserek, akik hatalomátvételle készülnek Nagykanizsán: *Furák Zoltán, dr. Takács Árpád, Balli Ferenc, Gellén László, Nádasi Tamás, Tóth István, Buzási Béla, Tóth Nándor és Bíró József*. Február 13-án a „kilencek” nyílt levelet (szívesnek kedves műfaj) írtak Zala megye főügyészének, tanácselnökének és rendőrkapitányának. Ez utóbbi címzett szerepelése jelzi, hogy a privatizációs elgondolások mellett profi feljelentésről van szó. Akit megcélznak, főnökük, *Beleki József* vezérigazgató — és a többi „kommunista menedzser”, ahogy *Csengey Dénes* nevezi őket a téren megtartott nagy hatású beszédében. (Február 19-én arra kértem Beleki József titkárnőjét, tolmácsolja főnökének, hogy meglátogatnám, s értesítsenek, ha a „vezér” nem ér rá, ajánljon új időpontot. Beleki József nem vette a fáradságot arra, hogy üzenetet hagyjon.)

A „kilencek” leírják, hogy indulatuk szabadultak el a gyárban, s hogy a dolgozók csakis névtelen levelekben merik elmondani véleményüket. Nem meglepő, féltik a munkájukat. Államigazgatási irányítás, gazdaságilag indokolatlan társaságok — több társaság — alapítása, tete-

Sörtrükkök

avagy: mit igyon a magyar nemzet?

mes leltárhányok — több leltárhány — eltussolása, oktatásra adott pénzek más célokra való felhasználása és devizát való melléktermékek (?) számolatlan átadása szerepel a bűnlajstromon. A „kilencek” nem fordítottak elég figyelmet arra, hogy egyetlen konkrét esetet is megemlítsenek. Se főnök neve, se umbulda, se semmi, csak az, hogy kezdődjék a vizsgálat.

És a vizsgálat megkezdődött. És a vizsgálat eredményel fog zárulni. És a vezérigazgatót le fog mondani. És a kilencek közül valakit majd ki fognak nevezni vezérigazgatónak. És akkor, ki tudja, mennyiért fogják eladni a gyárt. De hogy el fogják adni, arra mérget veszek. Az új kormány áldásával...

Menedzserek és szegénylegények

Igaz, a kilenceknek is az eladás a céljuk, csak hogy ők nem értenek egyet a 100 százalékkal. Ők ötven százalékkal értenek egyet. És Csengey is ezzel ért egyet. És a Magyar Demokrata Fórum kanizsai tagjai is ezzel értenek egyet. A szabaddemokraták viszont nem ezzel értenek egyet. Helyben vagyunk. Az ügynek — lám-lám — politikai kampányos íze van. Ebben Csengey Dénes is megérősít. Ez az eset — mint kifejti — olyan eset, amelyet szervezte, az MDF, tipikusnak vél, s csupán ez az egyetlen oka annak, hogy fellépnek, különben nem akartak kampánykodni.

— Az ellen tiltakozunk — mondja az MDF politikusa —, hogy a nemzet vagyonának egy részét áron alul, versenytárgyalás és nyilvánosság nélkül, az úgynevezett spontán privatizáció keretében adják el. Nem a külföldi befektető ellen tüntetünk, mert a külföldi tőke akkor is versenyképes a magyar piacon, hogyha nem kap indokolatlan előnyöket. Mi nem akarjuk hátrányos helyzetbe hozni a nemzeti vállalkozóteget. A spontán privatizációban az történik, hogy a kom-

munistá gazdasági vezetőire teg, amelyik tulajdonközömbös van, átmentheti hatalmát, és új nemzeti burzsoáziaként jelenhet meg a kapitalizmus világában. Mi nem akarjuk őket új nemzeti burzsoázia képében viszonlátni — szövetkezve a nyugati keselyűtökével. Azok, akik a világproletariátus nevében kizsákmányolták az országot, most ne tetszelegjenek az ország megmentőjeként, hanem adják vissza a tulajdont jogos tulajdonosának, a nemzetnek.

Csengey Dénessel én nem vitatkozom. Be kell azonban vallanom, hogy amíg ő beszélt nekem bele a mikrofonba, én leblokkoltam, s két perc múltán meg se tudtam muikkanni. Nagyon régen fordult velem elő ilyesmi. Úgy éreztem, hogy Csengey fáradt, s hogy az író kampányfű gazdasági darálásba kezdett. A leblokkolás igazi oka azonban az, hogy minden stimmel ebben a kommunista menedzserezésben, s mivel minden stimmel benne, nem lehet vele mit kezdeni. Mint egy szép történet. Vannak ugye a gonosz boszorka menedzserek, akik át akarnak változni, és vannak az igazságszerető szegénylegények, akik küzdenek az átváltozás ellen. Aztán a kommunista menedzser átváltozik, ám a mese végére visszaváltozik, és elnyeri méltó büntetését. És az igazságszerető menedzserek meg elnyerik a fele — 50 százalékos — királyságot. Nem tehetek róla, én is szóval bánó ember vagyok.

Szabadság téri optika

A téren a beszédek alatt fényképezőgépet próbálgattam. Belevillantok a tömegbe, közel megyek a tüntetőkhez, kattogok. Nézem a lencsén át az arccokat. Az arccok tanácstalanok. Nem értik ezt az egészet. Csak azt értik, hogy „nem lehet tovább tűrni”. De hogy mit akar az ausztrál vagy a német, azt nemigen lehet érteni. Megveszi a gyárt, épít szállodákat, naná, a világiállításra utazik, és idehozza gépeit, és el-

bocsát egy csomó embert. Ezt kell hozzá menedzsereknek lenni. Csak nem lesz bolond az a nyugati, hogy ennyi embert alkalmazjon? — ez is rajta van az arcon. Kommunista menedzserek! — ugyan, kérem. Szónoki fogásokkal nem is végig lehet gondolni, nem lehet a közérben fizetni. Akinek félmillió-millió a prémiuma egy összeomlófélben levő gazdaságban — érdemes, hogy kommunista, szocialista, kriptodemokrata, vagy újdonsült szabaddemokrata. És annak, akinek ötezer forint a fizetése, nem az a fontos, hogy mi lesz a nemzet sörével, hanem az, hogy mi lesz övéle. És az a melós, aki napi tíz-tizenkét órával sem keresi meg a nyolc-tíz-ezer forintot, vajon mit tud most kezdeni az ígérvényekkel? Az a melós csak dühös tud lenni. Viszont nem érti, miért kellene dühösnek lennie, mert nem érti ezt a sok

gazdasági „programot”. Csak azt érti, hogy bajban van a haza — ezért néz bele olyan furcsa tekintettel a gépembe. És megy haza csöndben, ki-művelve ezzel a privatizációs „vakerral”. Kanizsán bizony sokkal több a munkáját fel-tű sörgyári melós, mint a kommunista menedzser. Ezek az emberek végighallgatják a múltat, elképzelik a jövőt — viszont a jelenük miatt félnek.

Temesvári hősök

A gyár négy éve leköszönt főmérnöke lelkesült hangú levelet írt a Zalai Hírlapban, a „kilencek” tüntetését támogatandó. *Kaczeus Márton* — szavaiból ezt veszem ki — a diktatórikus gyári főnökség áldozatának tekintti magát. Évekkel ezelőtt önkéntes száműzetésbe vonult, ma főnyódi lakos. A Balatonnagyberek Állami Gazdaság BNB sörözőjének vezetőjeként szurkol a maiaknak — s tettük a temesvári tüntetéshez hasonlítja. Ady sem marad ki a sorból (bocsánat: a sörből). Mert Kaczeus Mártonnak a kilencekkel vív, ujjong a lelke.

Az a gyanúm, hogy ennek az egésznek semmi köze a privatizációhoz. Mintha egy láthatatlan, nagy kéz megírta volna előre a forgatókönyvet, s a nagy kezét valamilyen bolsitaktika vezérelte. Van itt nemzet, sör, Temesvár, meg egy csomó MDF-aktivista. Akik közül egy — idős úr képeben — rám tör kanizsai látogatásom alkalmával, s szapulja a „kommunista menedzserek” újságját, a Népszabadságot. Merthogy azt mertem írni: „Tüntettek a sörösök.” S nem azt, ami a szent igazság: hogy az MDF-esek tüntettek. Az úrnak tolat nyújtottam, s javasoltam, üljön be a helyemre, mert ő ehhez az egészhez jobban ért. Nem a sörösök tüntettek — ez visszhangzik bennem.

Hát akkor kik, tessék mondani? Kik tüntettek a sörgyár jövőjéért? Ha nem azok, akiknek ezt a gyárt most beígérték, akkor kik? Hát kiknek kell ez a sörgyár? Nem az 1200 dolgozónak, hanem a „magyar nemzetnek”? Hogy lesz ez? A sörgyári melós az utcára kerül, a magyar nemzet meg vidáman főzi az üstökben a sört?

Uraim! Nincs túl sok hab ebben a pohárban?

Rab-László

ANDAI GYÖRGY:

Egy extudósító noteszből

4. Május elsejei ranglétra

A Hősök tére, a május elseje dísztribünre egy király — egy paraszt alapon hívták a vendégeket. A politikai vezetőknél kivül természetesen ott kellett lennie a tömegszervezők képviselőinek, a különböző társadalmi szervezetek reprezentánsainak, no és a szokásos kóritásnak: kellett munkás, paraszt, értelmiségi, fiatal.

Az effajta díszelnökségek egyazon kaptafára készültek: láttad nem egy országos jelentőségű esemény forgatókönyvét (erről később). Valamennyi szerint az első sorban helyet foglalt egy munkás, egy paraszt, egy értelmiségi, egy fiatal, egy nő. (...)

Persze Te a tribünre nem oly egyszerűen jutottál el. Epp úgy, mint egy Kádár-létoztatás „koverolásának”, egy május elsejei felvonulás tudósításának is kialakult rendje volt az Irodánál. Mit rendje? Koreográfiája! Szereposztása: főszereplőkkel, statisztákkal.

Az Iroda minimum négyfős stábot küldött május elsejére (nem számítva természetesen a féltucatnyi fotóst). Négy munkatársat a „csúcscról”, „a legjobbak közül”, a „kiemelkedően fontos politikai munkára”. Az idézetek Pr megfogalmazásai, mint ahogy a szereposztást is ő készítette.

Az utolsó az egyetlenek között a főtribün melletti két dísztribünt kapta „terepül”.

Itt ültek a külföldi delegációk bal felől, és a magyar promó-nensek jobb felől. Azaz: bal felől azon külföldi delegációk, amelyeket a SZOT hívtott meg; jobb felől azon magyar vezetőik, akik a szük főtribünre nem fértek fel, de „ott kellett lenniük”. A kijelölt tudósítónak az évek alatt kialakult rituálé szerint a bal oldali tribünön kellett dolgoznia. „Néklülőzhetetlen” és „felbecsülhetetlen politikai jelentőségű” feladata az volt, hogy meginterjúvoljon néhány kedves vendéget: ugyan hogyan tetszik nekik ez a színpompás kavalkád. Ők (meglepő) azt válaszolták, hogy nagyon tetszik nekik ez a színpompás kavalkád, de a kiemelt politikai fontosságú feladatra felkészített tudósító ennyivel soha nem elégedett meg. Neki ugyanis politizálnia kellett. Ennek jegyében kellett kérdeznie

— két európai szocialista országból érkezett delegáció vezetőjét vagy tagját;

— két nem európai szocialista országból érkezett küldöttség vezetőjét vagy tagját;

— egy európai nem szocialista országból érkezett küldöttség vezetőjét vagy tagját;

— egy nem európai, nem szocialista országból érkezett küldöttség vezetőjét vagy tagját;

— minimum két, a fenti kategóriákba nem sorolható küldöttség vezetőjét vagy tagját („minél egzotikusabbat, ha lehet, hapsikám: négereket, sár-gákat!”).

A kijelölt tudósító április utolsó hetét mással sem töltötte, mint hogy telefonált és rohagált: összeállítani a fenti listának megfelelő, „spontán” válaszadókat, megtudni nevüket, pontos rangjukat; megtudni, hol fognak majd ülni a díszelnövényen; megtudni tolmácsuk nevét; megtudni, hogyan lehet azokra ráismerni — fontos politikai feladat. A nagy napon pedig elhangzott a kérdés: hogyan tetszik e színpompás felvonulás? Elhangzott rá a válasz: kölcsönös elégedettség, mosoly, forró kézrázások — úgy féltérás munka, a kijelölt tudósító egy másik fél óra alatt kézre pofozgatta az anyagot (na ja, a csúcscról választott, a legjobbak egyike?), indulhatott volna fel a hegyre, csak-hogy!

Csak hogy a másik kijelölt tudósító még javában dolgozott. Ő (nevezük kedves számú kijelölt tudósítónak, röviden kettésnek) 9 órakor kiplántálta magát a dísztribün alapzatának sarkára, közvetlenül a fanfárosok mögé, és lázas munkába kezdett. Kettésnek az egész színpompás kavalkádot kellett (politikai fontosságának megfelelően) bemutatnia. Hogy miként szólalt meg a fanfáros; miként alakult ki a vörös csillagot formáló élőkép; miként indult meg a fővárosiak tizezreinek áradata: Angyalföld, Csepel, Újpest, a nagy munkaszerveleti hagyományú kerületek küldöttjei, gyárainak dolgozói lelkesítő szövegű

transzparenszeket feszítettek a vidáman lobogó, májusi szelnek; hogyan jöttek mind-mind a többiek: a Belváros, a Jóna, a Zsefváros, az Erzsébetváros, a Terézváros ünnepelői; hogy milyen egységbe forrott itt a társadalom megannyi rétege: íme, a pedagógusok, amott az egészségügyiek fehér köpenye, emitt ifjúságunk, az egyetemisták vidám falanxa; hogyan zárta a — természetesen — minden addigit meghaladó méretű ünnepséget a sportolók fegyelmezett gyakorlata.

A tömeg jön, vonul, 100—200 ezer ember évtizedek óta, egyforma zászlókkal, egyforma jelszavakkal, egyforma lufballonokkal, egyforma élőképekkel, egyforma sportgyakorlattal — ez volt a tény, ezt lehetett írni. A világ oly egyszerű.

A legfőbb feladat természetesen a legjobb tudósítóra várt. Ő — nevezük egyesének — a dísztribünre is feljutott! Onnét nézhetett le jobbra, a hazai jelesekre, holmi tábornokokra, elnökökre, miniszterekre, vezérigazgatókra! Egyeske munkája pontban 11 órakor kezdődött és tartott — de ne vágjunk a kiemelkedő politikai fontosságú események elébe.

Te is voltál egyeske. Tedd hozzá: szükségmegoldásként. Téged vitt lakásodról (!) az AI 22—11 rendszámú, sötét-

protokollosainak egyike (máig sem érted, miért a Külügyminisztérium protokollisztálya szervezte ezeket az ügyeket?), valamint a kormányórság egyik illetékesek.

Midőn mindenki megérkezett, odabaktattál a rádiókocsikhoz, felhívtad a Naphegyet, és jelezted: pontban 10 órakor az előre elkészített gyorsír, a benne szereplő PB-tagokkal, KB-titkárokkal, a KEB elnökével és titkárával — elindulhat.

Indulhat bele a nagy magyar tömegtájékoztatóba, ahol azt alig várják!

A rádió a helyszínről tudósított. A televízió szintén. Esti, délutáni lap május elsején soha nem jelent meg. Mi a fenének kellett hát a gyorsír? Hiszen a másnapi lapok az egész tudósítást közölheték! Fene se tudja. Ez is egyike volt az Iroda nagy, misztikus rituáléinak.

Ezek után visszamentél a helyedre, immár nem a dísztribün bejáratához, hanem fel, a helyzet magaslatára, a dísztribünre. Úgy tizenkét évnyi újságíróskodás után ez a pár lépcső juttatott el — főnökeid szerint legalábbis — a tudósító pályára, mi több: a tudósító hierarchia legmagasabb posztjára. Tizenkét év után tizenkét lépés.

A világ oly egyszerű. (Vége.)

Részletek a szerző KI kísérje Kádárt? című rövidesen megjelenő riportjából.